

Palota mezőváros iparosai

„Vára a Palota-hegy szélénél négyszög alakú, erős vár. Kapuja a K.-i oldalán van, s előtte az árok felett felvonóhid. A várban kétszáz kicsiny ház, magtárak és Murád khán dzsámija vannak.” „Ez kicsiny vár, de külső vára nagy és körös-körül ingovány és nádas kerítette, az egyik oldalon, pedig hegy és tölgyfa erdő volt. A sík mezőn a harcosok a vár alá mentek, s ágyú és puskaharc kezdődött.” A fenti sorok Evila Cselebi, török utazótól valók, aki a XVII. században járt Magyarországon.

A Gerlisch –térkép szélén található: „Palota várának hajdani ábrázolatja” hüen adja vissza a fenti leírását, annak ellenére, hogy időben a kettő közt eltelt egy –két évszázad.

1687 október 22.én szabadult fel Palota végvár a török megszállás alól. A helyőrség néhánynapos ellenállás, no meg Tüzes Gábor bombáinak hatására szabad elvonulás ellenében megadta magát. Ekkor már Székesfehérvár szabad volt. A 143 évig tartó oszmán uralom véget ért. Ennek öröme a vár piacterén tartottak hálaadó ünnepséget, melyen a veszprémi püspök Széchenyi Pál is részt vett, 1687 május 20.án. Magyarország megfogyatkozott lakossága vegyes érzelmekkel fogadta a felszabadulását a török alól, mert a felszabadítók, az idegen katonaság rablásai tömérdek kárt és szenvedést okoztak.

III. Ferdinánd tartozása fejében, még a török idők alatt,-1650-ben- Palota várát és hozzátartozó vártartományt átengedte, az akkor Veszprém és Vázsonykő kapitányának Zichy Istvánnak. A visszafoglalás után, ezért kérhette Zichy István a királyt, I Lipótot, hogy a várat engedje birtokba venni. A király azzal a feltétellel hagyta jóvá a kérést, hogy saját költségén őrséget tart fenn. Parancsnoksága alatt magyar hajdúk állomásoztak Palotán .

Az 1698. év Palota várának őrségének névsora fennmaradt.

A várparancsnoka Patonai Márton, (vagyon: ház, 5 kapás szőlő, 3akó bor) Az 1. gyalog században Patonai Mihály (ház, 5 k.sz. 1ab), a 2. gyalogszázadban Patonai István (ház, 2 k.sz.) szolgált. Rajtuk kívül még 63 fő gyalogos. Kéri Gergely a vajdájuk(vicekapitány). A lovasság 9főből állt.(forrás: Veress D. Csaba: Várak a Bakonyban)

Patonai Márton 1663-ban a veszprémi várnál szolgált, az anyakönyvi bejegyzések szerint Boros Ször Mihály lányát Pannát vette nőül. A veszprémi ,(R-94)református házassági anyakönyvek 1655-től maradtak fenn. Patonai Mihály nevét 1638-39 születési anyakönyveknél találtam meg. Sokáig úgy gondoltam anyai ágról ők a rokonaim, de a mi családunk egy másik Patonai családtól származik.

Bél Mátyás Veszprém megye leírásában a következőt írja Palota lakosságról:

„ Attól az időtől fogva, hogy a hunok e vidéket Vérbulczu vezetésével elfoglalták, a magyarok mindig lakói voltak e vidéknek.”

„ A török háborúk alatt leginkább csak addig vonultak ki néhány faluból, míg Palota, Veszprém vagy Pápa, sőt Váson Köü ostroma tartott, s miután ezeket a török vagy a magyarok elfoglalták a parasztok ismét szabadon visszatérhettek...”

Palota első lakosai, a katonaságából került ki, és úgy gondolom a környékről a háborúkat túl élt őslakosok is visszatértek. Ezt igazolják az első telepítési szerződések, illetve az 1698. március 1. én kelt, amelyet Zichy István még a Palotai sereggel kötött.

Sok panasz érkezett a környékbeliektől a hajdúk rablásai miatt az Udvari Kamarához. Így felmerült a vár lerombolásának kérdése is. Zichy István győri vicegenerális újból kéréssel fordult a Kamarához, és így a vár, hála, a grófnak maradt.(forrás: Orosz András A budai kamarai adminisztráció a 17-18 század fordulóján.)

A bécsi udvari kamara hivatali utasításai alapján elkezdődött a helyreállítás a török alól felszabadult területeken. Az újjáéledés*(szempontjából) fontos volt a munkaerő betelepítése. A betelepülőkkel előnyös szerződéseket kötöttek. Palota vára a Zichy család birtokainak központja lett. Hosszú ideig itt is lakott a Zichy család és a családi levéltárat is itt tartották.

* újjáéledés

Talán ezért is Palota várának kezdték meg a legkorábban az átalakítását a 17. század és 18. század fordulóján. Az építkezéshez Székesfehérvárról szerződtek kőművest, kőfaragót és ácsot. Pozsonyból, pedig az építkezés vezetőjét hozták. Így alakult át a végvár Palota, mezővárossá.

Honnan kerülhettek az anyai nagymamám, Patonai Erszébet felmenői Palotára, nem tudjuk. Rábapatonára, és Lovászpatonára a honfoglaláskor besenyők telepedtek le. Eleinte megtartották a nomád életmódot, a téli és nyári szálláshelyváltást. Ennek emlékét őrzi a két falu is, amely egymástól kb. 30 km, távolságra van. Nevük, Patonai bizonyára innen ered. Egészen biztos vagyok benne, hogy a török időkben is Veszprém és Győr megye területén küzdöttek végig. A ma élő Patonaiak ebből a két megyéből származhattak el.

Következő híresebb Patonaiak, akiknek neve fennmaradt: 1498-1505 között élt Patonai Bereck, aki kanonok volt Budán (forrás: Köblös Gyula: Budai, győri, pozsonyi, fehérvári káptalan) 1625. évi tisztújításon Patonay Imre hadnagy neve maradt ránk Győr Újvárosból. (forrás: Dominkovits Péter)

Patonay Balázs Lipót királytól (1659 Bécs), Patonai Bálint, pedig III. Ferdinántól nyert nemességet (1640).

A katonáskodás mellett a palotaiak szőlőműveléssel is foglalkoztak.

1784-ben öreg Kardos Mihály, aki 70 esztendősen mondta magát, azt vallomást tette, hogy az „öreg szőlők a kastély körül voltak, nem pedig a Józan hegyen. Szőlő földet mindenki szabadon foglalt tetszése szerint.”

„...Lontsos hegy névű Promontorium, igen régi szőlő hegy legyen, de hány esztendősen legyen azt nem tudja, sem nem igen hallotta, más különben, hogy még az időben, midőn a Török Magyar országot lakta már szőlő-hegy volt.” (forrás: Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém) Nevét is a török időkben kapta, mivel a hegy lábánál számtalan kis forrás a lapályos részt megtöltötte vízzel, és a törökök a lovaikat itt csutakolták, locsolták, loncsolták.

1762.-től Palotán már borbírákkal találkozhatunk (Veszprémi Múzeum).

Telepítették a szőlőket „a pusztá, harasztos földbe”, a Badacsonyra, a Józan hegyre, hiszen a szőlőnek föl fogott föld után adó mentességet élveztek a gazdák. Szinte minden utazó leírja, hogy Palotának „szőlő hegyei jó bort termők”.

18-19. században az emberek összes szükségletét még mesteremberek, kézművesek állították elő.

A legrégebbi fellelhető „becsületes palotai mesterek céhe” a szíjgyártók, a kovácsok, csiszár és nyereggyártók. Az ő artikulusaiknak dátuma 1577. január 15.

A céhek kialakultak már a középkorban, de a török megszállás és háborúk akadályozták fejlődésüket. A magyar végházak gazdasági életében, azonban, továbbra is jelentős szerepet játszott a kézműipar. Pápán például 15-16. század volt már a XVII. században.

A pápai katonák zsoldja rendre elmaradt megélhetésük biztosítása érdekében kézműiparral is foglalkoztak. Ekkor keletkezett a mondás „se pénz, se posztó”, mert a zsoldjukat sokszor posztóban kapták. A korra jellemző, hogy a hajdúk fegyveresen jártak kapálni, vagy a pápai mészárosok az oldalukon karddal dolgoztak.

A török kiűzése után, az első palotai céhek 1698-1699-ben a szabók és vargák (cipészek), majd 1700-ban csapó és csizmadia céh alakult, őket követte 1702-ben a szűcsök és 1728-ban a fazekasok céhe. (Adatok az országos céhkataszterből) A céhek „artikulusaiban”, szigorúan pontokba szedve szabályozták a kötelességeiket és jogaikat a céh tagoknak.

Rákóczi szabadságharc idején 1706-1709 között Eszterházy „Tábori könyvé”-ből való idézet is tanúsítja, hogy Palotán már éltek mesteremberek:

”Szabadi Gergely gyalog hadnagy uramnak, hogy minémő **palotai lakatost** kíván a hajdúságra applicálni, (alkalmazni) minthogy mesterségével a Nemes Országot szolgálja, hajdúságra ne kinszeríttesse, sőt interturbálni (háborgatni) se merészelje”.

Palota céheinek szabadalmát, más céhektől vette kölcsön, de később azokat a király megerősítette. Például a fent említett csizmadia 1700-ban más céhtől vették át a

szabadalmat, amelyet 1770-ben a királyi privilégium váltott fel. (forrás Bartócz József, Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei)

Az 1715.évi adó összeírásban Palotán, a Patonai nevet viselők közül már csak István nevét találtam meg. (Forrás: Magyar Országos Levéltár)

Palotának ez idő tájt Zichy János gróf a birtokosa

Az 1720.évben összeírt polgárok neve mellett olvasható foglalkozásuk is.

Ők a következők:

Pintér Boldizsár, kádár, pintér, Slavik Mihály csapó, Berta György csapó, Csapó Ferenc csapó, Barat Ferenc csapó, Szűcs Gergely szűcs, Szöcs István szűcs, Csapó Péter csapó, Bognár János kerékgyártó, Komáromi István csizmadia, Érsek János kovács, Csizmadia János csizmadia, Kasa János szabó, Kovács György kovács, Varga Mihály varga, Varga Péter varga, Horváth István kádár, pintér, Takács György takács, Gerencsér Mihály fazekas, Kovács Ferenc kovács, Szabó János szabó, és Pinter János kádár.

Polgári házak száma :105, házatlan zsellérek száma:20

(A Zichy család)

1715 július 3.án országos vásárt tarthatott Palota, ekkor Fejér megyéhez tartozott. /Forrás: Vásárszabadalmak jegyzéke/. Az országos vásár vagy találóan sokadalom-ahogy egykor mondták- nemcsak a környékbeli iparosok és termelők portékáit, hanem a távolsági kereskedelem áruit is a helyszínre hozták, mint például a sót, Erdélyből.

Ezek a sokadalmak rendszerint két hétig is eltartottak.

Patonai Sámuel nem leszármazottja az 1715ben Palotán élt Patonai Istvánnak.

Egy részt az anyakönyvek is ezt támasztják alá, más részt a családjukban sem tudtak a rokonságról.

Talán a Pápa 1715. évi adó összeírásában található Patonay Sámuel,(aki házzal rendelkezett,) lehetett a felmenője a palotai Patonai Sámuelnek is.

Az 1720.évi összeírásokban, amelyben az adózók foglalkoztatását is feljegyezték ő még nem bognár. Talán az 1709.dec.-ben Pápán született fia Sámuel, már bognár hiszen Pápa városában a sok egyéb céh mellett 1626-tól bognárok is működtek.

A fenti Patonai Sámuel fia 1740. augusztusban született szintén Sámuel nevet kapta, akinek a református anyakönyv szerint anyja Perlaki Zsuzsanna.

Úgy gondolom ők költözhettek át Pápáról, mert az 1754-es esztendőben -az Urbáriumban olvasható-, hogy Palotán a Sárreben árkoltatások miatt a széna kaszálásától egyesek elestek köztük volt Patonai István és feltűnik Patonai Sámuel neve is. (Veszprémi Múzeum könyvtár)

Az 1740-ben született Sámuel még csak 14 éves, tehát ő még nem lehetett a fenti károsult csak az édesapja.

A várostól délre, Fehérvártól Berhidáig húzódott a Sárre, amely egykor láp és mocsárvilág volt. A XVIII. század második felére a népesség megnőtt.

A KSH 1784-87.évi Népszámlálás adatai szerint már 650 ház állt Palotán, 889 családdal. (Jogi népesség: 3971 fő, idegen 122fő, távol 89fő, tehát összesen: 4010fő volt)

Birtokosok: Zichy István, és Miklós.

A mezőváros lakóinak, tehát kellett a gazdálkodásra alkalmas terület. Az árkoltatással, a vizet elvezették, de ezzel csak kis területeket lehetett szárazzá tenni. Szükségessé vált egy átfogó lecsapolási terv, melynek elkészítésével Böhm Ferencet bízták meg 1763ban. A munkálatok után 1098 katasztrális holddal nőtt meg Palota mezőgazdasági területe. (Veszprém Megyei Múzeumok közl. 24)

Lakossága, a 40 év alatt a számokból láthatjuk hétszeresére nőtt. Ez a nagyarányú fejlődés a XIX. század elején is még tartott.

Mi lehetett vonzó Palotában?

Az ország egyik fontos K- Ny-irányú útvonalán fekszik, másrészt a Bakonyon keresztül haladt a Palotai út Győr és Komárom felé. Győrben még ma is van Palotai utca. Majd

Palotáról Péten keresztül vitt a mezőföldi út, Berény hídján (Berhida) át, amely a Séd széles mocsarát hidalta át, délre Tolna megyébe. Erre vonatkozó bizonyosságot az 1831. évi kolera járvány út lezárásai adnak, ahol is jelölik a fő csomópontokat és elágazásokat, Győrből Bakonypéterd, Palota, Komáromból, Bakonyszombathely, Palota és Palotáról Lepsény és Balhás (ma: Mezőszilas).

Palota, tehát fontos kereskedelmi és ipari központ volt.

Ludovico Nagy 1828ban megjelent művében Palotán 14 céh működött, 18 fajta mesterséggel. A Veszprémi Múzeumban őrzött céhes iratokból derült ki, hogy nemcsak dédapám Patonai Gábor volt bognár, hanem elődei is. A Múzeumban fennmaradt 1762-63 évi bognár céh jelenléti ívében már találkozunk **Patonai Sámuel** névvel.

Kerékgyártó bognár majdnem minden faluban kellett, hogy legyen. A bognárok mester munkájának egy új kocsi és egy díszes német eke elkészítését írták elő.

A bognárok és kovácsok sokszor társultak, mert vasalás nélkül sem a kereket, sem az egész kocsit nem volt szabad a vásárra vinni. Palotán 1720. évi összeírásokban, már akadt egy kerékgyártó Bognár János személyében, mint azt már előbbre olvashattuk.

A református anyakönyvekben 1770 év bejegyzései közt **Patonai Sámuel** és feleségének **Újvári Juditnak** megszületett első gyermekük, József. Majd 1774-ben Judit, 1775-ben István, 1777-ben Sámuel, 1779-ben megszületett a **szépapám János**, 1781-ben Mihály és 1782-ben Erzse.

1771. évi céhtagság befizetési ívében Patonai Sámuel és Patonai István nevét is rögzítették.

Úgy gondolom a testvére lehetett Sámuelnek.

Patonai János (Sámuel fia) egy- szintén bognár családból származó- lányt, Tímár Katalint vett nőül. Házasságkötésükről és gyermekeik születéséről pontos adatom nincs, mert 1945-ben a református egyház 1784-1814 közötti anyakönyvei elégték.

1839 május 9-én **Patonai József** bognár feleségül vette Lyánka Zsófiát (Janka, lehet hogy Galga vidékéről származott). Patonai József és Janka Zsófia házasságából született az én dédapám **Patonai Gábor**, 1851-ben. Palotán tanulta a bognár mesterséget és szabadult 1869-ben. A veszprémi Múzeumban fellelhető az a nyugta 1877-ből, amelyen a palotai Ispótlály javára adományozott 2ft-t.

A palotai bognár céh írásai -a Veszprémi Múzeumban- megőrizték a régen élt bognár mesterek nevét. A mesterséget általában egy-egy család üzte és többnyire apáról- fiúra szállt, ráhagyván a szerszámait, műhelyét.

Palota mezővárosában nagyon sok mesterlegény tanult. Mozgalmas, eleven és érdekes világ tárult elém, amikor a régi iratokat kutattam a Veszprémi Múzeumban.

Távoli vidékekről jöttek a legények tanulni a mesterségüket. Nevüket, a szegődtetési könyvek megőrizték. Nagyon megtetszett Vándor Jancsi szegődtetése amely így szól: „1835. esztendei szeptember 4. Leposa János és Boros Ignác Csapó Céh Mestességébe szegődtette be Magyar Pál Vándor Jancsi nevű inasát 4 esztendőre.”

A mesterlevél megszerzése után következett a vándorlás, amiről szintén könyvük volt, hogy hol és milyen mestereknél dolgoztak. Volt, aki tovább ment, volt, aki maradt.

Például bognároknál, tanult, Dunaföldvárról Nagy Márton. A kaposvári születésű Hajdú József bevándorolt Palota mezővárosába 1827-ben.

De jöttek Nagyváradról és Kolozsvárról, Abaúj Vármegyéből, Pozsony vármegyei, Somorjáról.

A Patonai Sámuel fia István annak fia András is, itt Palotán tanult és szabadult 1821-ben.

1825. esztendőben Patonai Ádám, 1826-ban István, és 1831 június 12-én Patonai József szabadult.

A legények nevét beírták a céhmesterek közé, a lajstromba.

A mester következő szavakkal igazolta a nála töltött tanuló éveket:

„Én Patonai Sámuel el esmérem Erdéli Josef Bognár legény, szépen dolgozott 2 azaz két esztendeig és 12 azaz tizenkét hétig nálam híven Bötsülettel magát viselte”

Az ilyen szabaduló levél igazolta, hogy az illető a mesterséget kitanulta, és mint legény a szakmában munkavállalásra jogosult. Az Inasoknak 2Ft összeget, kellett befizetni a céh kaszájába, a szabaduló levél kiváltásához.

1842-ben készült céh tagok felsorolása előtt a következő sorok állnak:

„Minden rendben íratasson, Hogy könnyen föltaláltason.

A nótárius úgy vigyázzon, Írásban ne hibázzon.”

Nevek sora (teljesség nélkül)

Horváth János céh komiszáros

Nagy János

Patonai István

Patona Sámuel

Patonai János

Vörös János

Szabó József

Timár József

Sinka János

Hegedüs Pál céhmester

Timár András

Varga József

Szabó János

Menyhárt József

Simon Péter

Ónodi Ferenc

Győri Ferenc atyamester

Csajági János

Heleszi János
Kemény Ferenc
Jánika József
Kovács Mihály
Öreg Kovács Mihály

1848ban: öregebb és ifjabb Patonai Józseffel bővült a fenti névsor.

Patonai Gábor 1882-ben feleségül vette a katolikus vallású Kovács Juliannát. Kovács Julianna szintén palotai bognár családból származott. Apja Kovács Mihály, anyja Menyhárt Anna. Gyermekeik József, Ferenc, Lajos elkerültek Palotáról.

Az 1891. évi iparosok és kereskedők címjegyzékében a bognároknál Patonai Gábor, dédapám neve olvasható, valamint Csajághy József, Ferenczi Gábor, Janik Gábor, Kajári István, Kajári János, Kovács Ferenc, Kovács Mihály, Lengyel József, Menyhárt József, Molnár József és Sándor, Simák János, Simon Ferenc, Sinka Gábor, Timár Gábor, István, János, József, és Lajos, Vajda András, Vecsei József.

Patonai Gábor és Kovács Júlia fia, Gábor, aki 1895-ben született, a **nagymamám, Erzsébet 1899 november 3-án.** (A levéltárban 1895 utáni anyakönyvek nem kutathatók.).

A család férfi-ágon Palotán kihalt. Patonai Gábornak, nagymamám testvérének lányai születtek: Róza és Ilona. Károly fia, fiatalon meghalt.

A nagymamám 1919-ben ment férjhez Harn Józsefhez.

A következő iparos család a **Harnok. Nagypám Harn József** úgy mesélte, hogy a Harnok a Dunán jöttek Magyarországra. Talán ők is Würtemberg tartományból indultak, mint ahogy a legtöbb német onnan érkezett. Ácsok voltak, malom-ácsok. Az Ő szakmájuk is nagyon kellendő volt abban a régi világban.

Malmos-Inotáról elég sok írás maradt fent, de Pétről, ahol szintén több malom sorakozott a sebes Pét patak partján alig találni irodalmat, *pedig Acsygnus is élelt ottan régi - Gestőfőben.*

Az utazó, napnyugatra a Kikiri -tó feletti kőhídon át, hagyta el Palota mezővárost.

Oláh János a következőt írta: „Balaton mellyéki tudósítások barátságos Levelekben” 1834-ben:” A faragott kövek a tó felől voltak, azokon, kívül pedig mint az omladékból megtetszik, boltok valának épülve, mi célra? nincs felfedezve, talán a fogott halaknak lerakóhelyei lehettek. Ezen boltokon megy által a postaút.

Zsilipje vagy kifolyása mellett délre, egy ezen boltok közül ki van tisztogatva és kocsma gyanánt szolgál, az itt lévő páros szűr kallókhöz kijáró palotai csapóknak, s az itt megállapodni szokott utazóknak megújításokra. Ehhez által ellenben van az uraságnak egy igen okosan készült birkaúsztatója. Azon zsilip, melyen a víz kifolyt, szinte olyan gránit kövekből áll, mint az említett hosszú fal. Kezdetén kivájott sarok kövek vagynak, mellyekben

rekesztő lebecsájtatott ,vagy felvonatott, a szerint mint a tavat növelni vagy lecsapolni akarták.”

Pusztá –Bánta alatt elterülő, a kőgáttal fenntartott víz, nagy halastó lehetett, a nép nyelvén a Kikeri-tó, talán ez volt Mátyás király feleségének halastava.

Kisfaludy Sándor így dalolja meg a nép ajkáról hallott mondát:

„Gyakran jára Palotára
Ő tulajdon jószágára
És vadászott körében
A Bakony vad belében
Kikeri-tó melynek vize
Most már mind lecsapolva
Hajdan nagy, s nádas berek...”

Dadai Oláh Jánostól továbbá megtudhatjuk, hogy a falak magasságukból sokat veszítettek, mert a malmok építésére fordították. Valószínű kövei a bántai kőbányából származtak. A tó vizét sok forrás táplálta. Az 1854-es katonai térképen az egyik forrást, Pap forrásként tüntetik fel Öskü keleti határából ered, a Bántából pedig Kosárok és Aranykúti források vizével töltődött fel a Kikerítő.

Forrásai közt akadhattak melegebb vizűek is, mert 1799-ben Vályi András a következőt írta:
„...téli meleg vizű forrása lévén , két szüntelen forgó malmot hajt folyásával.”

A tóból, a zsilip által leengedett víz, a Pét-patakban folyik alá a Barát völgyben, és vele együtt kanyarog a sziklás erdős hegyhez simuló szekérút.

A gyors folyású Pét patak már a régi időkben is malmokat hajtott. A veszprémi regesztákban olvasható, hogy III. István király uralkodása idején 1171.-ben, Benedek veszprémi ispán „...a Péth vizén lévő két malommal a veszprémi egyháznak adományozza”.

1244.ből való a következő idézet:

„A fehérvári keresztes konvent a Peeth vizén levő malma ügyében a veszprémi káptalan javára többek között úgy döntöttek, hogy a vízének a keresztesek malma feletti medrét amelyet Sceeles-nek neveznek , azon a helyen, amelyen süllyesztették két ujjnyival emelni kell, a gát karbantartásáról pedig 2/3 részben a konvent, 1/3részben pedig a káptalan molnára tartozik gondoskodni, végül a káptalan **molnárai augusztus 1.én hat embert küldenek PEET faluba** , s ketten közülük, akiket a keresztes konvent molnára kijelöl a **Keresztelő Szt. János egyházban** megesküsznek, hogy nem okoztak neki kárt.”(forrás: Kumorovitz L Bernát: Veszprémi regeszták MOL)

A Keresztelő Szt. János egyház a káptalan falujába állott. Egy 1776ban készült térkép még fel tünteti romjait. (Múzeumok Közleménye 1967, Középkori templomok és egyházak helyek Veszprém megyében.)

A patak vize hajtotta a Vencser alatt a Városi vagy Barát-lakási malmot, mely alatt egy kalló malom működött. „A barátalakási malmok jövedelmének felét az uraság , felét a város kapja” olvasható, a Veszprémi Múzeumban őrzött Zichy úrbáriumban, illetve már előzőleg az 1711. februárban kötött telepítési szerződésben ez áll:” 4. A barátalakási malmot, ha tetszik nekik megépíteni és felállítani, tehát fele jövedelme az uraságé fele, pedig az övék leszen, kiálván elsőben a kövekre s vasakra való költség az közjövetelemből.”

A péti Majorságot a mai vasúti átjáró alatt jelöli a térkép. Palota- Pét út alatt átfolyó Pét patak két kalló malmot, majd a Vörös malmot és végül az Új malmot hajtotta, az 1850 körül készült kataszteri térkép szerint. ” 1813.-ban Péten 48 csapó, szűr posztó-készítő dolgozott kallómalommal. Péten cserépedényt is készítettek, erre is felhasználva a víz hajtó erejét.(Forrás: Veszprém Megyei Múzeumok közleménye 9. Veszprém 1970) 1860-as évek, anyakönyvi bejegyzéseiből még tudjuk, hogy dolgoztak kallósok és posztósok Péten.

Neveiket a palotai Katolikus Plébánia anyakönyvei őrizték meg: Czauker Pál, Klechner János,

Vanicsek Tamás, Kegyela János, Medlik József, Liszi Péter, Kohárik György és Hoffer János. Neveik után ítélve minden a felvidéki Nyitra-, Bars-, és Hont megyékből érkezhettek. Pétfüdő környékén maradtak meg a legtovább a bakonyi szűrposztót készítő híres csapók kalló malmai. A bakonyi vagy cifra szűr viselete tiltakozás volt a Hasburg elnyomás ellen. Bécs gyűlölettel nézte ezt a néma tüntetést és fenyegette, zaklatta a szűrszabókat. (Eötvös) A palotai csapó céh 1849-ben a honvédsereg részére készített húszezer rőf halina posztót, amelynek ára tízezerkilenc száztizenkét forint és ötvenhárom pengő volt. A posztót nyugtán vették át a csapóktól Bagyula Antalnétól, Jánosik Jánostól, Tóth Antaltól. Ezek a nyugták megtalálhatók a Veszprémi Múzeumban. Az árut le is szállították Aradra 1849 július 25-én. A szállítólevél alján utasították az aradi Sőhivatalt a kifizetésre. Valószínű, ismerve a sajnálatos történelmi eseményeket, hogy nem került sor a kifizetésre vagy nem a teljes összeget kapták meg, mert 1854. januárban kelt From Gábor az akkori városi bíró levele amelyet a Kincstárnak írt a város csapóinak nagyfokú elszegényedéséről. A céhek azonban nemcsak Palotán, hanem országosan válságba kerültek ennek okát az új technikák és kereskedelmi tőke megjelenése váltotta ki.

1872. évi törvényben kimondják a céhek megszűnését, illetve a céhek ipatársulattá alakulását. Az 1860-as években már fürdő és mulatóhelyként említik Pétert. Valószínű állt itt egy csárda, elődje a későbbi Hollós vendéglőnek. Ideális hely, mert itt keresztezi egymást a Kikeri tó felől jövő földút és Palota felől jövő és Berhida felé tartó „mezőföldi” szekér út. Ezt támasztja alá 1800-ban készült Gerlisch térkép¹³, amelyen a péti csárdát jelölték.

Garai László nádor, 1455.-ben kiadott oklevelében az áll hogy Rédey János utód nélkül halt meg és Pét birtokon lévő szőlejét a csatai pálos kolostornak adományozta. (Veszprémi Érseki és Főkapitányi Oklevelek) Ez is azt bizonyítja, hogy már volt itt település a középkorban is. A szőlőhegyek a peremartoni erdő felé és Ösküvel átellenben voltak. Az 1760-as években nagyarányú szőlő-telepítés indult meg a péti hegyen, főleg Ösküről jártak át irtani az erdőt és berket. Négy- nyolc adómentes évet kaptak.

Az 1828. évi adóív (B206film) 224 fő szőlőtulajdonos nevét rögzítette. Például:

ösküi adózók: Mekota, Csincsi, Nyitrai..., palotai: Kavecz, Szili, Sipos, hajmáskéri Szöllösi és Koroncai..., továbbá berhidai és peremartoni lakosokat.

1836-ban, a lakosság száma 6431 fő, a legmagasabb a régi Palota történetében.

Kutatásaim során a Pesti Levéltárban véletlenül találtam rá Verőcén Harn és Csapó, valamint Rád helységben Valent nevezetű adózókra az összeírásokban.

A palotai katolikus anyakönyvek szerint 1855-ben érkezhettek ide, mert 1856-ban Harn Mihály és Csapó Anna lánya Mária már itt született. Ekkor már **István** nevű fiúk, a dédapám élt, ez később, a házasság kötés kori bejegyzésből derült ki, hogy 1855-ben született.

Csapó Anna meghalhatott, mert 1858 novemberben született **Károly** fia Harn Mihálynak, már Valent Annától született. Ebből a házasságból születtek még gyermekei: 1862-ben János, 1864-ben Ferenc, ő csizmadia lett, 1869-ben **Mihály** és 1873-ban Rozália.

István, Károly és Mihály ácsok lettek. Jó hírük volt a megyében, de az én dédapám igen részeges ember volt. Két házasságot kötött. Az első feleségével Ruzicska Teréziával, 1877-ben. Gyermekeik: Gyula, Károly és Ilona.

A második házassága a dédanyámmal, Somogyi Évával 1891. májusban kötött. A dédnagymamám pápasalamoni születésű volt apja Somogyi János, édesanyja Árki Terézia. 1892 február 13-án született a nagyapám, **Harn József**. Két testvére Terézia és János Pápasalamonba született, ők 1914-ben vándoroltak ki Amerikába.

A dédnagymamám visszaköltözött szülőfalujába és ott nevelte fel gyermekeit a családja segítségével, mert hiába volt jó hírű szakember Harn István dédapám, minden keresetét megitta és nagyapám elbeszéléseiből tudom, hogy családjával is cudarul bánt.

1891. évben összeállított Magyarország iparosainak és kereskedőinek címjegyzékében Vár-Palotán az ácsoknál, Bogács Antal, Buzai Mihály, Harn István, Harn Mihály, Környei Ferenc, Ruzicska Simon, Holup János és Hersiczki. nevűeket találjuk.

A nagyapám Pápán tanulta ki a cipész mesterséget. Róza nevű nagynénjéhez, gyakran járt Palotára és így ismerte meg nagymamát Patonai Erzsébetet.

1919ben házasodtak össze. Két gyermekük született 1920ban **István** és 1921ben édesanyám **Harn Erzsébet**. A nagymamám Patonai Erzsébet fiatalon, 31 évesen halt meg. Nagyapám újra nősült és Péten építettek házat az 1930as években, amikor a péti gyárat kezdték építeni.

A nagybátyám Budapesten élt, édesanyám, pedig palotai **Darnai** Lajoshoz ment feleségül, 1948ban.

A **Darnai család**, szintén a 19. században érkezett Palotára. Az 1828. évi adó összeírásokban nem találtam nevét. Ideérkezésének el kell fogadnunk a házassági anyakönyvi bejegyzés dátumát, amely szerint **Darnai István 1843. januárban** házasságot kötött **Kardos**

Katalinnal.

A katolikus anyakönyvekben nem találtam választ mi történt Kardos Katalinnal,

Valószínű nem itt Palotán halálozott el, mert **1846. áprilisban Darnai István, mint özvegy újból nősült**.

Sajnos a katolikus anyakönyvben nem találtam utalást arra, honnan érkezett. Családi hagyomány úgy tartotta számon, hogy Erdélyből. A kutatásnál másik szempont, hogy katolikus családokat kellett keresnem. A dunántúli megyékben, a közeli balatonhenyei Darnay családok reformátusok. A mezőörsi, pázmándi családok pedig Dornainak lettek a katolikus anyakönyvekbe bejegyezve.

Ükapám, Darnai, a dédapám Darnay, a Palotán élő kéthelyi Dornyay, majd egy későbbi bejegyzésnél, már ő is Darnay.

Foglalkozásának földműves van bejegyezve. Úgy gondolom, hogy ez nem egészen takarja az igazságot, mert a magyarok főfoglalkozása mindig is az állattenyésztés volt. A XIX. század végére, amikor már a közös legelőket felosztották, a folyókat szabályozták, és a sárréteket lecsapolták és megjelentek az új növények burgonya, és kukorica beszélhetünk nagyobb arányban földművelésről, addig az állattenyésztés volt a fő húzóágazat. Palotán is felkopott volna az álla, annak, aki csak földművelésből akart volna megélni, mert a palotai földek, hol kövesek, hol pedig agyagosak.

Ezért, hát úgy gondolom, mint nagyapámék, már ő is állatok vásárlásával, felnevelésével, és vágásával foglalkozott. Majd a feldolgozott a húst a piacokon árusították.

A hentes mesterséget 1884től kötötték képesítéshez.

Mások voltak a húsfogyasztási szokások is. Főleg marhahúst és juhhúst fogyasztottak, a téli disznóvágásokig. A juh-húst is füstölték, így tartósították.

A juhtenyésztés, a szőlőtermesztés mellett a második húzó ágazat volt a XVIII. századtól kezdve, amely fellendítette az ország gazdaságát és így Palotáét is.

Eötvös Károly „Bakonyi utazás „ című könyvében írja a következőt:

„Csapók és szűrszabók gazdag és tekintélyes céhe állt fenn Veszprémbe is, Palotán is. De voltak csapók és szűrszabók Pápán és Devecserben is. Nagy volt minden csapó műhelye. Nagyfenekű kerekese gépeik ott zúgtak és berregtek reggeltől estig. Zajuk kihallatszott az utcára. „

A csapó mesterek 1744-ben szövetségre léptek, hogy a gyapjú árát egymással szemben nem verik fel a kereskedőnél.

A csapók lejártak az Alföldre gyapjút beszerezni. Szentesen is jelentős juhtartás folyt. A gyapjút a tatabányai és palotai csapók vásárolták fel. (Mód László : Egy dél-alföldi mezőváros gazdasági kapcsolatai a 18. században.) 1808-ban a palotai csapómesterek „túrkevei magyar juh gyapjukra” alkudtak A kereskedőkkel a város vezetői tárgyaltak az alkut az egész állományra kötötték. A szentesi gazdák gyakran megfordultak távolabb fekvő településekre

sokadalmaiban, mint Pest vagy Székesfehérvár. Székesfehérvár a közép dunántúli nagytáj egyik legnagyobb vásáros helyének számított. 1757-től 5db. országos vásárt tarthatott. K- Ny irányú kereskedésben jelentős közvetítő szerepet játszott. Ezek a vásárok híresek voltak az állatforgalmukról!

Szentesen Darnai családoknak is meg kellett fordulni. Erre a következtetésre a zentai katolikus anyakönyvekben, a bérmlások adatai között talált bejegyzések adnak okot. Itt találtam Darnai Pál lánya Rozália neve mellett, keresztelese: Szentes. Zentán a bérmlás ideje 1823, 14 éves a bérmláskor, tehát 1809-ben keresztelték Szentesen. Darnai István 1829-ben lánya és fia is meghaltak az ő nevüknél Eperjes lett megjelölve születési helynek. Reményt keltő információ Darnaj Róza lánya Jakubtsák Zsuzsanna 1807-ben bérmlták Zentán és születési helyének Besztercét jegyezték be. Besztercéhez közel Nagybányán és Magyarlápason ma is élnek Darnai családok.

Hódmezővásárhelyen is élt egy Darnai István és felesége Balogh Éva, 1778. februárban születtek iker fiaik István és János. 1792. augusztusban János. Lehetséges, hogy az iker és édesanyjuk meghaltak és azért János születési anyakönyvében már anyja neve Balogh Mária, de lehet elírás is.

Hódmezővásárhely árvaszéki iratai őriztek meg egy hirdetést, hogy ott is jártak palotai csapók, íme az idézett: „Tabáni Pálfi János kocsmáros házában vagynak a Palotai Csapók száza, akik a Magyar Juh Gyapjának százáért 180 koronát ígérnek, akiknek azért eladó Magyar Juh Gyapja Vagyon és azon Árért odaadni akarják foglalóért mennyen Pálfi János házához”

Szentes, Hódmezővásárhely és Palota mezővárosok között, tehát meg volt a gazdasági kapcsolat, így elképzelhetőnek tartom, hogy Darnai István onnan költözött Palotára. A csapó mesterek (guba és szűrscapók), a szűrposztó készítőik a város legvagyonosabb rétegét alkották.

Biztos, hogy sok embernek adott munkát a gyapjú feldolgozás, a gyapjú beszerzése a készáru szállítása és értékesítése. Palota a kereskedésben is jeleskedett.

Mondták is a Szentgáliak: ”hogy jó világ csak akkor lesz, ha minden palotai ember otthon lesz, de ez sohasem következik be, mert a palotaiak mindig kocsiznak, mindig úton vannak.” Itt újból vissza kell, hogy térjek Pétre.

A péti majorságban juhászattal is foglalkoztak erre enged következtetni Oláh János tudósítása, hogy a Kikeri tóból kieresztett víz egy részét birka úsztatóként használták.

Valamint a juhászok nevei mellett lakhelyek^{val} megjelölve Pét, : Krebsperger János Felesége Plajzer Anna (Sóskútról), Siki Dániel felesége Kondrik Teréz (Szentkirályszabadgyánról). (Palotai ak.) Bántán volt juhász és Péten lakott Dávid József és felesége Molnár Terézia.

Cseri számadó birkás Wittmann János, aki Palotán 717sz alatt lakott.

A juhtartás jövedelmező forrás volt a kisgazdáknak, mert kora tavasszal megkezdte a pénzelést a sajtból, túróból, és a bárányból. A takarmányozása nem jelentett különösebb gondot, és a gyapja is jövedelmet biztosított.

Palotán nagyobb birka tartó kisgazdák között írták össze **Kardos Jánost** és Szabó Jánost.

Ükapám Kardos Katalint vette feleségül, 1843 januárban. Nem állíthatom, hogy Palotai Kardos családból származott, mert Palotán 1825. évtől maradtak meg anyakönyvi bejegyzések.

Házasságkötésüknél Katalin tanúja Stellár János volt. Darnai István tanúja Molnár József. Stellár lányok, közül elsőnek Zsuzsi férje, Jánoki György juhász, aki balatonkenesei nemes származású, majd valószínű gyermek szülésben halálozott el és így Katalin nevű testvére lett a második felesége Jánoki Györgynek. Stellár András, lakhelye Pét (Palotai Plébánia) A fentiekből úgy gondolom, hogy minden Péten a juhászban dolgoztak

Darnai István, **Morvai Juliannával kötött második házasságánál tanúk: Molnár József és Szabó József.**

Ebből a házasságból született gyermekek:

1847ben **Erzsébet**, komák Bogáts Pál csizmadia, Sefisher Anna (Sefischer Antal bátyja, vagy apja lehetett, ács volt, felesége Molnár Éva).

1850. augusztus 21-én, született a **dédapám István**, koma –keresztszülő: Konkoly József, Szabó Erzse.

1852-ben **János** (2 éves korában meghalt) koma: Adorján Katalin, Suhajda Lajos fésűs mester özvegye, aki evangélikus vallású és nemes származású volt.

1854-ben **Julianna** született keresztszülők: Kiss Károly és Adorján Katalin.

Lakhely rovatban pedig Palota 775sz. ház. (forrás: plébánia anyakönyvei)

Ma ez kb. a Mátyás király utcai az óvoda helyén állt, Wittman cseri számadó házával átellenben. Beazonosítására az 1856 készült II. katonai térképet és a veszprém megyei kataszteri térképet használtam. 1860 október 9én Darnai István, 55 évesen meghalt.

Morvai Julianna üknagymamámmal egy lakásban élt lány testvére Örsébet, aki Morvai Mihály és Szabó Éva árva, hajadon leánya. Morvai Júlia 25 éves a férjhez menetelekor, tehát 1821-ben született, mivel anyakönyvvel, ebből az időből nem rendelkezünk elképzelhető, hogy Palotán született.

Lánya, Darnai Erzsébet 1867ben ment férjhez Kiss Istvánhoz. Valószínű elköltöztek Palotáról, mert több adatot nem találtam róla.

A dédapám, Darnai István az ács szakmát tanulta és az anyakönyvbe ács segédnek jegyezték be. Valószínű Harn Mihálynál tanulta a mesterséget, mivel esküvői tanúja, ő volt.

1879 január 26án vette feleségül Csapó Teréziát, Csapó János és Kelemen Erzsébet palotai lakosok lányát. Tanúk: Herczeg Imre fölműves és Harn Mihály ács.

Darnai Júlia 1887 szept.5.-én ment feleségül abai Hockfellner Imre juhászhoz.

Itt megint igazolódni látszik az, hogy a juhászattal valamilyen kapcsolatban kellett állniuk.

Édesanyjuk Morvai Júlia valószínű, valamelyik lányához költözött, mert nem találtam bejegyzést az anyakönyvekben, további sorsáról.

Darnai István és Csapó Terézia házasságából született gyerekek:

1880 március 23 Terézia, 1882 február 28 Erzsébet, 1884 február 17 István 1885 augusztus 19 Mária, 1887 augusztus 15 József, 1890 június 21. János, ő volt a nagyapám, 1894 február 08 Ferenc, ő az I világháborúban eltűnt.

Erzsébet, egy évesen meghalt a többi gyermek megélte a felnőtt kort.

Terézia, Palotán maradt Szeivolt Ferenchez ment feleségül.

Mária, szintén Palotán ment férjhez, Menyhárt Lajoshoz, de ők azután Pestre kerültek.

István, Palotára nősült és fuvarozott, és József csizmadia lett és Dunaszegre költözött.

Dédapám, szorgalmas és dolgozó ember volt. Ő vásárolta meg az Alsó-városi

Közép utcai házunkat, amely később Zichy utca lett. Az ácsmesterség mellé második szakmának a henteséget is megszerezte. A Várpalotai Ipartestület 1902.03.02.-án kelt közgyűlésén, már hentesként jegyezték.

Fiai közül a nagyapám János maradt a családi házban és együtt dolgoztak 1916.-ig dédapám haláláig. Édesanyám, mondta hogy nagyapám is részt vett még marhahajtáson Bécs felé.

A hentesek dolga volt a hajtás során megsérült állatok levágása.

A ház Zichy utcára néző részén üzletet nyitottak, amelyet 1945 után egyre nehezebben tudtak működtetni és végül feladták.

Nagyapám 1890.06.21.én született. Várpalota Közép u. 71-ben 1906 óta működött, mint hentes és mészáros. 1928-ban önállósította magát. Tagja volt az Iparegyesületnek. 37 havi frontszolgálat után a vaskeresztes érdemrend tulajdonosa lett. 1914-ben házasságot kötött Dregon Arankával, anyja neve: Sárfi Katalin. Dregon Pál örökbe fogadta, hogy ő lett volna édesapja, nem tudom. A nagymamám nagyszülei Peremartonban éltek Sárfi Ferenc és Rózsa Júlia.

Négy gyermeket neveltek fel, a polgári iskolát minden elvégezték.

A nagybátyám János(1916-1980) és édesapám Lajos (1919-2001) is követte a családi hagyományt mészáros-hentesek lettek, de 1945 után egyikük sem folytatta ezt a mesterséget. István nagybátyám (1921-1987) foglalkozása úgy tudom lakatos volt .

Aranka, nagynéném (1930-1997) a székesfehérvári tanítóképzőbe 1949-ben szerzett tanítói oklevelet. Itthon azonban nem kapott állást, végül Tordason kezdett el tanítani. 1952-ben nagyszüleim kérésére minisztériumi engedéllyel került vissza Palotára. A vár mögötti fiúiskolába, amely előbb 12 évfolyamos, majd gimnázium lett tanított. 1963-tól gimnáziumi tanár. Később tovább tanult és Eötvös Lóránt Tud. Egyetemen 1968-ban diplomázott. A ház, Zichy utcára nyíló felén volt, a hentes üzlet. A ház tornácos volt, két szobával és konyhával.

A ház tulsó végébe kamrákat építettek, középen lehetett felmenni a padlásra, illetve lemenni a pincébe, aminek a végében egy jégverem volt. A kamrákkal szembe istállót és ólakat építettek.

A szomszédban Kovács János bognár mester lakott anyai részről, rokonom a dédanyám testvérének az unokája. Az apai dédanyám rokonsága a Csapóék is a Zichy utcában éltek. A nagyapám lánytestvérének Teréznek a lányai Mancsi, Anci és Kató néni. Mancsi néninek, a legidősebbnek kellett volna először férjhez menni, de természete miatt nem kellett senkinek. Így fordulhatott aztán elő, hogy Teri néniét, a legkisebbet Káro bácsi megszöktette. Ebben az utcában volt még a Homoki pékség, ahová még én is vittem kenyeret sütni. A háború és utána „a felszabadulás” a mi családuknak kiváltképpen a nagyszüleimnek, megélhetési gondokat hozott. A népi demokrácia szemében a mi családuknak „gyanús” volt. Az üzletben csak” feketén vágott húst” árusíthattak. Ezzel a szüleim, akik segítettek nagyszüleimnek állandó veszélynek voltak kitéve. Végül az üzletet bezárták és a nagyapám a Vízműnél kapott állást, onnan ment nyugdíjba.

A nagyapám 1955-ben halt meg karácsonykor. Soha nem felejtettem el, mennyire megdöbbentett, hogy az édesapám sírt. Apámék nagyon szerették és tisztelték a szüleiket. Nagyapámék házában engem még megérintett valami a nagycsalád légköréből, hogy együtt voltunk nagybácsik, nagynénik, unokatestvérek karácsonykor és húsvétkor.

János nagybátyámnak gyermekei: Erzsébet, János, és Piroska.

István nagybátyámnak: Tibor és Béla nevű fiai születtek.

Édesapámnak, Lajosnak lányai: Zsuzsanna és Erzsébet. Mindketten a palotai Thury György gimnáziumban érettségiztünk.

Aranka nagynénémnek nem volt saját gyermeke, de tanította a város gyerekeit 40éven keresztül. A húgom, szintén pedagógus lett, és az egyetem elvégzése után Budapesten maradt. A nagynénémet, 1994-ben „Várpalota Város” érdeméremmel tüntették ki.

Az édesapám a háború után nekünk a ház másik végébe alakított ki lakást. Gyermek koromban ,az utcánkban szoktak a tehenek fel ballagni a felsővárosba .Karácsonykor jöttek a kanászok patingattak ostoraikkal és kolompoltak, és jártak a Bethlemesek.

Bár a bányászat erősen fejlődött Palotán az ötvenes években, azért még akkor őrzött valami bájt, hangulatot az egykori mezővárosból, amit én nagyon szerettem.

A házunkkal átellenbe volt a Biróczki család kocsmája (majd Akna csárda). A 8 úton alig ment el egy-két autó az ötvenes években.

Másodikos voltam, amikor iskolából hazafelé ballagtam, és a kocsmá előtt egy teherautóról osztották a puskát a bányászoknak.

A pincében voltunk a harcok alatt, hallgattuk a rádiót. Mindenki szomorú volt.

Amikor felmeréskedtünk a pincéből, a 8-as úton és az utcánkban láttuk a kiégett tankokat. Gyerek fejjel is úgy gondoltam, hogy ez ,olyan volt, mint, amit Petőfi Sándor és barátai csináltak, forradalom. Utána maradt a suttogás, a félelem és megtorlás. A nagynéném szegény kihallgatásokra járt. Kolléganőjét bebörtönözték és kitelepítették. Györgyi néni még idős korában is látogatta és sajnálta, mert egy kiváló képességű embert tettek tönkre.

A palotai Darnai család nevét az unokaöcsém, Balázs fiai viszik tovább, Péter és Dávid. 1958-ban elköltöztünk a nagyszülői házból. Sok év telt el. Mindig szerettem volna megismerni merre van Darna, ahonnan nevünket kaptuk. 2005ben kezdtem el a kutatást, azóta is nagy örömmel folytatom, mert a történelmet mindig is szerettem, és bár sok éven át nem foglalkoztam vele mélyebben, csak egy-egy történelem témájú könyv erejéig. Most, hogy nyugdíjas lettem maradt időm a kutatáshoz, amelyhez természetesen az Internet is sok segítséget nyújt.

Röviden összefoglalom a családi nevünkkel kapcsolatos eddigi ismereteimet:

Az Árpád-kori magyar nemzetségek nevei általában személynévként és helynévként szoktak előfordulni az okleveles anyagokban. A ránk maradt egy írásos forrás 1246-ból, IV. Béla oklevele, amely ismerteti a füleki várhoz tartozó birtokokat és ebben Darnát, mint „terrae” említik. A falu mellett csörgedező Darna patak Rimaszécsnél a Rima-folyóba ömlik. Ma határ falu, régen Gömör- Kishont vármegyéhez tartozott. Nem messze innen, Nógrádszakálnál szintén találkozunk Darna patakkal. Völgyében őskori sírhalmok, dülő névként maradt fenn a Darna kapu. Az Ipoly folyó völgye itt a falunál összeszűkül és a folyó-völgyet védhette a kapu, amelyet veszély esetén eltorlaszoltak. Előtte őrség állt. Darnától délre, a Tarna völgyében emelkedik a Darnó hegy. Darnó tündér király volt (tehát nemcsak Erdélyben éltek tündérek). Monda fűződik nevéhez, egyiket, amely időpontot is ad írom le: „Darnó király feleségét csalfa módon elrabolta Attila hun fejedelem és ezért Darnó király bosszút esküdött, hogy aki a várához közelit halállal lakol. A király lánya Tarna beleszeretett egy Bodony nevű vitézbe, és amikor apja nyilával Bodonyt célba vette Tarna a vitéz elé ugrott és a nyilvessző mindkét szívet átjárta. Bűvös nyíl volt, mert a szerelmespárt kővé dermedtette.” A történet a nevünk kialakulása miatt is fontos, mert ahol megtelepültek Darno vagy Darna helységek találhatók. Ung vármegye: Őr-Darna vám szedőhely volt, (ma Őrdarma). Bihar megye: Alsó-, Felső-Darna, valamint Darnaszeg. (Ma Derna)

Szatmár vármegyében: Darnó (Darnou, Darnow). Maksay Ferenc írja a „Középkori Szatmár megyében”: „A XIV.sz. előtti időben keletkezett falu, középkori tulajdonosai a kisbirtokos Darnaiak, akinek eredetéről, kapcsolatairól semmit sem tudunk mondani.” Krassó-Szörény vármegye Karánsebesi kerület 1579. évi összeírásban Darna helységet is felsorolnak.

Pozsega vármegyében: DarnoCastrum, Vas vármegye Szentgotthard mellett Kéthely puszta Darnó, és Csallóközben, szintén van (Moson) Darnó. (1230.Árpád új okmánytár). Zemplén vármegyében: Darnó eklézsia.1234 körül építették. A feltárásokat végző régész megjegyzése elgondolkasztó, szerinte a kolostor azért különleges, mert a „premontreiek eddig tapasztalt szokásaitól eltérően nem településben, hanem minden lakott területtől távol létesítették.” A templomtól ÉK-re található Darnó hegy és több földrajzi hely is őrzi ezt a nevet. Vajon nem-e ez lehetett a Darna-, Darnó nemzetség központja? Úgy gondolom a Darna nemzetség még az írásbeliség kialakulása előtt elveszthette ősi nemzetségi birtokait.

A vezetéknévet, a XIV. században kezdték a mai formában használni.

A középkor végére egységesen kialakul a Darnay családi név független attól, hogy nemes az illető vagy sem.

Az 1700-as évek elején még az i-t néha j hanggal jelölik, mint Darnaj előfordult Szatmárban és a Balaton-felvidéken is.

Gömör megyei Jánosiban: Darnyai nevet használták, lehet, hogy azért, mert a falut is Darnyának kezdték írni például a 2. katonai térképen, 1850körül.

Tolnában a török adó összeírásokban a Darnai névnek, az elhallásokból igen sok változata jött létre. Valószínű, hogy a Dornyai név is ekkor keletkezett, és dr. Dornyay Béla tudós és író, talán ezért vette vissza a Darnay nevet.

Az ükapámat Darnai Istvánnak anyakönyvezték, amikor Palotára érkezett. A Keszthelyről ^{Keszthelyről} érkezőt Dornyai Józsefnek, de később elhalálozásakor őt is Darnainak jegyezték be az anyakönyvbe.

Nagy-Magyarország térképén, ha bejelöljük a kora középkori darnai helységeket látszik, körbeölelik az országot, határvidéken való elhelyezkedésükkel. Vannak, amelyek várispánság koriak (Gömör, Nógrád, Valkó, Zemplén, Moson, Vas, és Tolna), vannak, amelyek későbbi megtelepedésűek (Szatmár, Bihar és Hunyad). Úgy gondolom -a fentiekből-hogy őseink várkatonák, határőrök voltak. Az Árpád-korban a király katonai szolgálatban álló vitézeket várjobbágyoknak nevezték. Szolgálatukért adomány földeket kaptak, sokszor távolabb, a szolgálati helyüktől. Elképzelhető, hogy Gömör vagy Zemplén területéről így kerültek el a Darnaiak. Malonyay Dezső: A magyar nép művészete V. kötetében (Hont, Nógrád, Heves, Gömör, Borsod magyar népe) írja: Nagyon ünnepies a kecsői, a vályi, darnyai, és serkei nemesek hollófekete mellénye és dolmánya, amit ezüstgombokkal és zsinórokkal díszíttetnek. A dolmány neve dóka, s annak színe és kiállítása elárulja viselőjének községét."

A fenti megyék, az úgynevezett „palóc vidék”. Sok tanulmányt átolvastam, de azokkal értek egyet, akik a palóc nevet csúf, gúnynévnek vélik, amit a környező szláv népesség ragasztott rá. A palóc magáénak ezt soha el nem ismerte, magára nézve nem használta. Az oklevelekben sem találkozunk palóc elnevezéssel. Vérbeli magyar törzsek ivadékai, akik nagy hasonlóságot mutatnak a göcseji népcsoporttal, azok, pedig a székelyekkel.

Abu Hamid al Garanti arab utazó, pedig arról tudósít, hogy:” Az országban ezerszám élnek besenyők, de rajtuk kívül horezmiek is...”

Geönczöl Gyula szerint, hagyományaik a legrégebb turáni eredetre vallanak.

Horezm és Turán is Aral tó vidékén, feküdt, ahonnan népek kerekedtek fel. Két folyó táplálja Amu- és Szír-Darja és úgy gondoltam nevünket is onnan hoztuk és semmi esetre sem szláv, mint ahogy azt nyelvtudósaink állítják!

Jankó János: Adatok a sámán vallás megismeréséhez című művében olvasható :

”Ha nyom a lidércz khara darna, a khalkászok a vánkös alá éjjelre kardot tesznek.”

Természetesen nem állíthatom, hogy a mi családunk egyenes ági leszármazottai a harcos várjobbágyoknak, vagy a későbbi kisnemeseknek.

Lehet, hogy csak általuk alapított valamelyik Darna faluból származtunk el.

Ennek ellenére jó érzéssel tölt el a tudat, hogy a nevünket úgy örököltük és nem a Darnai nevet felvett családok közül valók vagyunk. A kutatás során sok Darnai családot ismertem meg. Közülük lehetséges, hogy van, aki ennek az ősi nemzetségnek egyenes ági leszármazottai. Még nem adtam fel a reményt, hogy rátaláljak arra az erdélyi városra vagy falura ahonnan a nagyapám nagyapja Várpalotára vetődött.

Aranka nagynéném hagyta rám a következő idézetet:

„Örizzük, tartsuk fenn emlékeinket,
Gyűjtsük össze töredékeinket,
nehogy végleg elveszenek azok,
s ez által is üresebb legyen a múlt,
szegényebb a jelen és kétesebb a jövő!”
(Cato- római bölcselő)

Vp. 2012. október 15 (Terek uok)